

Dorovský, Ivan

[Pospíšil, Ivo; Zelenka, Miloš. René Wellek a meziválečné
Československo]

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada
literárněvědná.* 1997, vol. 46, iss. D44, pp. 146-147

ISBN 80-210-1731-7

ISSN 0231-7818

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107737>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

oněmi „zlomky“, kdy se Trávníček dohaduje, proč je Čep ve svém eseji pomínl, a opět doplňuje data, fakta, knihy či překlady, na kterých Čep v té které době pracoval, jména lidí, se kterými se setkával... Přehlednou orientaci umožňuje rejstřík i vysvětlivky, které jsou spíše souborem krátkých portrétů osobností, „jejichž jména a dílo byla po dlouhá léta utajována a údaje o nich málo dostupné“ (s. 170). Další užitečnou věcí je i chronologie knižního díla Jana Čepa včetně všech překladů a vydání jeho próz v zahraničí. Vyhnanství Jana Čepa je v Trávníčkově knize ukončeno návratem, i když ne takovým, po jakém Čep tolik let v exilu toužil: v epilogu se ukazuje, jak Čep oslovuje i dnešní čtenáře a jak působí na jiné spisovatele, ze kterých Trávníček jmenuje například Ivana Slavíka nebo Pavla Švandu.

Pouť a vyhnanství tedy není ani vyčerpávajícím životopisem a autor si je toho vědom. Jeho úlohou však bylo cosi jiného: pokusit se pootevřít spletitou osobnost a dílo neprávem pozapomenutého spisovatele a strhnout zjednodušující nebo dokonce mylné nálepky, které se v souvislosti s Čepem často citují: ruralistický spisovatel, katolický spisovatel, básník jitrního zraku či básník dvojího domova. *Pouť a vyhnanství* tento úkol splňuje. Je na této knize znát, že je psána s láskou, s osobním zaujetím pro věc, přesto se svého tématu držl věcně a je jí cizí jakákoli sentimentalita. Můžeme ji tedy charakterizovat jako střídmou, cudnou, zkrátka „čepovskou“. Tyto „zlomky biografického eseje“, tak vhodně doplňující Čepovy vlastní „zlomky autobiografického eseje“, jsou laskavým pozváním na cestu a průvodcem pro ty, kteří se chtěli přiblížit k člověku, který svým životem i dílem neustále hledal domov, a to mezi lidmi i u Boha.

Olga Blažková

Ivo Pospíšil — Miloš Zelenka: René Wellek a meziválečné Československo. Masarykova univerzita, Brno 1996, 211 stran.

Dva již renomovaní čeští slavisté — brněnský Ivo Pospíšil a českobudějovicko—pražský Miloš Zelenka vycházejí ve své knize zřejmě ze správného názoru, že pro československou bohemistiku, slavistiku i další vědní discipliny mezi dvěma válkami bylo příznačné mj. hledání nových metod, které diferencovalo mnohé skupiny, směry i jednotlivce. Vedle jazykovědy, jež zaujímala klíčové postavení ve slavistice a bohemistice a proslula pozoruhodnými teoretickými výsledky, se pokoušela formulovat své teoretické a metodologické postupy také literární věda, která se musela odpoutat od názorů a zásad pozitivismu.

Autoři hledají „kořeny strukturální estetiky“ (podtitul zní: Ke kořenům strukturální estetiky) a chtějí mj. „upozornit na meziválečné souvislosti, které stály u pramenů Wellkovy osobnosti“. Dospívají k závěru, že tenkrát došlo k bezprostřednímu spojení ruského formalismu a pražského strukturalismu. Poukazují přitom na Wellkův odlišný pohled na Pražskou školu, v níž zaujímal podle vlastních slov roli outsidera, na to, jak ruská formální škola pomáhala Wellkovi metodologicky zrát, na kořeny Mukařovského teoretických a metodologických postupů ap.

Wellkovo literárněvědné a teoretické myšlení sledují autoři v kontextu vývoje české literární komparistiky a ruské i evropské meziválečné teorie literatury, hledají genetické nebo typologické souvislosti a uzavírají, že jeho „originální přístupy... tkví v středoevropském kulturním prostoru“.

Autoři značně podrobně, přehledně a v souvislostech středoevropského teoretického myšlení i v kontextu české meziválečné literární komparistiky, germanistiky a historie analyzují Wellkovo teoretické dílo, jeho vědeckou orientaci, jeho postavení v Pražském lingvistickém kroužku, upozorňují na jeho pochybnosti o možnostech českého jazyka „jako komunikačního prostředku vědy“.

Pozornost věnovali autoři Wellkovu vztahu k filozofii Friedricha Nietzscheho, sporu se slavistou Milošem Weingartem, který byl vlastně Weingartovým sporem s Pražským lingvistickým kroužkem, z něhož pro názorové neshody s Mukařovským a B. Havránkem v roce 1934 vystoupil. René Wellek patřil k zvláštní skupině „literárních historiků mladší generace“. Měl blízko k Mukařovskému, ale nijak nepřilnul ani k Mathesiovi a Havránkovi, ani k Trubeckému a Jakobsonovi. R. Wellek chápal literární dějiny „jako dynamický systém funkčních protikladů“ a na rozdíl od Mu-

kafovského prý spatřoval v nich hodnotovou (axiologickou) a interpretační funkci. Na Wellkovy teoretické principy výkladu literárních dějin navazoval mj. F. Vodička, který rovněž prosazoval „strukturně funkční analýzu literárních celků na pozadí historických souvislostí“. Sám Wellek však tvrdí, že nevytvořil žádné schéma literárních dějin.

Pro dějiny české srovnávací literární vědy a translologie jsou zajímavé a přínosné pátá a šestá kapitola knihy. Jsou totiž založeny na dosud převážně zcela nevyužitým materiálu (část je otištěna v příloze) z Archivu Univerzity Karlovy z meziválečných let, jenž se týká Wellkovy habilitace, jeho nástupu a působení ve Škole slovanských studií, kterou při londýnské univerzitě založil za první světové války T. G. Masaryk, Wellkových názorů na překlad i jeho překladatelských pokusů do němčiny (v tom pokračoval v otcově tradici). Lektorát „českého jazyka a československé literatury“ měl v Londýně zvýšit u anglických posluchačů zájem o češtinu.

Wellkovy překlady veršů českých autorů do němčiny daly Zelenkovi podnět k užitečnému širšímu výkladu o „Fischerově škole moderního překladu“, o pojetí teorie a praxe překladu i o tom, jak Wellek, sám teoretik překladu a překladatel z angličtiny, chápal funkci překladatele.

Autoři přeložili a zařadili do své knihy rovněž značně rozsáhlý text třídílných Hovorů Petera Demetze s René Wellkem, jenž vyšel předtím (1990–1992) v Americe. V mnoha ohledech tak vhodně doplňuje a upřesňuje Pospíšilovy a Zelenkovy výklady o Wellkově životě a teoretickém díle, dotváří obraz názorů amerického vědce českého původu na mnohé aktuální otázky té doby i na meziválečný a poválečný vývoj u nás.

Ve světě se dnes o René Wellkovi ví mnohem více, než o tom, v jakém prostředí meziválečného Československa se jako literární teoretik, vědec a překladatel formoval. Málo se rovněž ví o tom, že jeho stará vlast nebyla mezi válkami pouze „křivočárkou myšlenkového proudění“, nýbrž také středoevropským centrem, v němž se zrodily a rozvíjely mnohé originální myšlenky, literární metody, jazykovědné teorie a básnické směry.

Knihu *René Wellek a meziválečné Československo* charakterizuje mj. to, že své výklady o Wellkově vývoji a jeho proměnách při formování ve vědce světového jména zasadili její autoři I. Pospíšil a M. Zelenka do širšího evropského a mimoevropského rámce. Četné dosud neznámé archivní prameny, které zpracovali, „dotvářejí“ obraz Středoevropana, jemuž se prvního vzdělání dostalo v německých školách ve Vídni, „prosáklé“ českým a slovanským živlem, Wellka člověka, vědce a moderního dvojdomého (česko–amerického) myslitele, který je „velmi nedůvěřivý k velkým zobecněním“ a jemuž byly cizí módní výstřelky „nudných psychoanalytiků a... dekonstruktivistů“.

Některé drobné formulační nepřesnosti nemohou nijak snížit hodnotu práce, opatřené německým a anglickým souhrnem, obrazovým materiálem a jmenným rejstříkem, která nesporně významně obohacuje dějiny meziválečné české (československé) literární vědy, slavistiky, české a obecné jazykovědy i dějiny teorie a praxe překladu.

Ivan Dorovský

Jan Masaryk. Diplomát, státník, humanista. Sborník příspěvků na mezinárodní konferenci ke 110. výročí narození Jana Masaryka. Praha 13.–14. září 1996. Nadace Jana Masaryka Praha — Středisko mezinárodních studií Vysoké školy ekonomické v Praze; odpovědný redaktor Dušan Rozehnal, Praha 1996, 226 str.

Úvodem sborníku redaktoři (Otto Klička, předseda Nadace Jana Masaryka, a Zuzana Lehmanová, Středisko mezinárodních studií na fakultě mezinárodních vztahů VŠE v Praze) vzpomínají předchozí konferenci na téma Jana Masaryka v roce 1991 při příležitosti 105. jeho výročí narození a publikace Jan Masaryk a československá zahraniční politika (1961), jimiž byly položeny základy Nadace Jana Masaryka a také předpoklady ke konferenci o tomto významném politiku a státníku ke 110. výročí jeho narození v r. 1996. Otto Klička ve stávajícím souboru jubilejních statí nastínil dnešní hodnocení odkazu Jana Masaryka (dále JM) a sleduje v něm nadčasové názory, které zjiš-